

Anna Yezhova*

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID: 0000-0003-3827-2557

Główne tematy rosyjskiej propagandy w okupowanym obwodzie zaporoskim przed pseudoreferendum

Wprowadzenie

Po rozpoczęciu 24 lutego 2022 roku pełnowymiarowej wojny obwód zaporoski¹ był w 70% zajęty przez Siły Zbrojne Federacji Rosyjskiej (Zubczenko, Nikołajew 2010). Na obszarach niekontrolowanych przez Ukrainę rosyjscy okupanci utworzyli administrację wojskowo-cywilną, m.in. w rejonach berdiańskim, melitopolskim, połogskim, wasyliwskim i zaporoskim. Sytuacja na terytoriach okupowanych była bardzo trudna, mieszkańcy każdego dnia byli narażeni na ostrzeliwanie, przemoc i prześladowanie ze strony władz okupacyjnych oraz Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej [Олександр Старух *розповіді...* 2022].

Pierwsze informacje o zanikaniu ukraińskich usług mobilnych i internetowych na tymczasowo okupowanych terytoriach pojawiały się już w maju 2022 roku. Według publicznych doniesień rosyjscy żołnierze siłą zmuszali ukraińskich dostawców Internetu do oddawania kontroli nad sieciami. W ten sposób strona rosyjska przejęła nadzór nad przestrzenią informacyjną na terytoriach znajdujących się poza zwierzchnictwem Ukrainy. Ukraińskie strony internetowe i wszystkie sieci społecznościowe – z wyjątkiem rosyjskich VKontakte oraz Odnoklassniki – przestały działać w domowych systemach dostępu do Internetu [Янковський 2022]. Sytuacja ta spowodowała, że mieszkańcy terytoriów okupowanych zostali pozbawieni możliwości samodzielnego pozyskiwania informacji ze zweryfikowanych źródeł. Zamiast tego musieli polegać na rzadkich i krótkich rozmowach telefonicznych z bliskimi i znajomymi przebywającymi na terenach znajdujących się pod kontrolą Ukrainy.

---

* anna.yezhova@mail.umcs.pl

¹ Według *Encyklopedii współczesnej Ukrainy* obwód zaporoski to region w południowo-wschodniej części Ukrainy graniczący od zachodu z obwodem chersońskim, od północy – z obwodem dniepropietrowskim, od wschodu – z obwodem donieckim, a od południa – z Morzem Azowskim.

Próbując się umocnić na zajętych terytoriach ukraińskich, w sierpniu 2022 roku władze okupacyjne² rozpoczęły przygotowania do pseudoreferendum³ w sprawie przyłączenia obwodu zaporoskiego do Federacji Rosyjskiej [*Колораційна „влада”... 2022*]. Wystąpiły z taką inicjatywą, ponieważ według nich aneksja ukraińskich ziem miała przywrócić historyczną sprawiedliwość, a także ochronić obwód zaporoski przed nieustannymi atakami terrorystycznymi „nazistowskiego reżimu ukraińskiego” [*Референдум в Запорозькій області... 2022*]. Podjęto zmasowaną akcję propagandową we wszystkich lokalnych mediach, a także w Internecie. Podstawowym celem tej kampanii było pokazanie, że obwód zaporoski jest częścią Federacji Rosyjskiej.

Celem niniejszej pracy jest odpowiedź na pytanie badawcze o to, jakie główne tematy propagandowe pojawiały się na telegramowym kanale czasopisma „Zaporoskij Viestnik” przed pseudoreferendum. „Zaporoskij Viestnik” jest rosyjskim tygodnikiem o charakterze propagandowym rozdawanym bezpłatnie na ulicach i w okupowanych budynkach urzędowych na terytorium obwodu zaporoskiego. Czasopismo zostało wybrane nieprzypadkowo, ponieważ jego głównym celem przed pseudoreferendum było usprawiedliwienie zbrojnej agresji Rosji na Ukrainę poprzez promowanie narracji o wyzwoleniu od nazistów i faszystów ukraińskich. Nie można szczegółowo scharakteryzować profilu prasowego badanego tytułu, ponieważ w domenie publicznej nie umieszczono żadnych informacji o nazwie wydawnictwa, do którego należy. Ponadto nie wskazano redaktora naczelnego ani składu redakcji, a artykuły są zamieszczane bez podawania autorów. O wydaniu czasopisma i utworzeniu jego kanału telegramowego poinformowała 14 lipca 2022 roku Rosyjska Państwowa Federalna Agencja Informacyjna [*„ЗаТВ, радіо, референдум”... 2022*].

Analizie został poddany telegramowy kanał „Zaporoskiego Viestnika” ze względu na to, że terytorium obwodu zaporoskiego nadal znajduje się pod rosyjską okupacją, co uniemożliwia dostęp do drukowanych wydań czasopisma.

Podstawową metodą badawczą, zgodną z celem artykułu, jest analiza zawartości, czyli systematyczny i empiryczny opis jawnej treści komunikatów medialnych [Michalczyk 2009]. Jako technika badawcza został zastosowany klucz kategoryzacyjny⁴. Analizie poddano treści zamieszczane na telegramowym kanale „Zaporoskiego Viestnika”, które pojawiały się tam od 8 sierpnia do 23 września 2022 roku. Był to okres pomiędzy ogłoszeniem inicjatywy o przeprowadzeniu pseudoreferendum a pierwszym dniem głosowania. Kategoryzacja analizowanych treści została przeprowadzona ze względu na ich tematykę. Przedstawione wyniki pozwalają na zaprezentowanie

---

² Władze okupacyjne, rosyjscy okupanci – osoby, które uczestniczą w zbrojnym zajęciu suwerennych terytoriów ukraińskiego państwa.

³ W artykule użyto pojęcia „pseudoreferendum”, ponieważ było to nielegalne referendum przeprowadzone przez władze okupacyjne na okupowanych terytoriach Ukrainy podczas inwazji rosyjskiej (w dniach 23–27 IX 2022 roku). Pojęcie „referendum” jest stosowane przez rosyjską propagandę.

⁴ W kluczu kategoryzacyjnym wyodrębnione zostały tematy dotyczące pseudoreferendum, Sił Zbrojnych Ukrainy, Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej oraz Ukrainy jako państwa nazistowskiego/faszystowskiego. Następnie w odrębnie poszczególnych tematów zostały wyodrębnione zagadnienia szczegółowe.

głównych tematów propagandowych pojawiających się w obwodzie zaporoskim przed pseudoreferendum. W kontekście teorii propagandy wyniki zostaną skonfrontowane ze schematem kreowania i rozpowszechniania fake newsów przez rosyjskie media przedstawionym przez Adama Ellicka, Adama Westbrooka i Jonaha Kesego (Ellick, Westbrook, Kesse 2018). Należy podkreślić, że dotychczas nie powstały publikacje naukowe skupiające się na wybranym zagadnieniu, co jest spowodowane nowością tematu i brakiem materiałów źródłowych w dostępie publicznym.

Ideologiczne podstawy rosyjskiej propagandy

Pod koniec kwietnia 2022 roku na terytoriach tymczasowo okupowanych⁵ rozpoczęła się nowa faza operacji informacyjno-psychologicznej prowadzonej przez władze okupacyjne. Jej głównym celem było wywieranie wpływu na mieszkańców obwodu zaporoskiego w celu kształtowania w nich poglądów prorosyjskich. Jednym z najważniejszych elementów tej operacji stała się propaganda [Печерський 2022].

Współczesna rosyjska propaganda charakteryzuje się szeregiem cech. Jest „szybka, ciągła i powtarzalna” [Paul, Matthews 2016], bazuje na rosyjskiej ideologii imperializmu. Najbardziej znanym rosyjskim filozofem i politologiem odpowiedzialnym za powstanie współczesnej ideologii imperializmu jest Aleksander Dugin [Дугин 2000: 216–219]. Zgodnie z jego wizją Federacja Rosyjska powinna dążyć do odnowienia imperium, które przewyższałoby wielkością to, które istniało w okresie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). Konsekwentnie, nowe imperium rosyjskie musi być wielokontynentalne, a w perspektywie czasowej powinno się stać globalne. Z tego powodu Rosja poszerza swoje granice – jednoczy m.in. Słowian i narody Kaukazu, aby kontrolować świat, jak to miało miejsce za czasów Związku Radzieckiego. Dugin podkreśla, że rozszerzanie granic jest warunkiem istnienia narodu rosyjskiego. Proces budowy imperium musi być stale podtrzymywany, w przeciwnym razie Rosjanie stracą swoją tożsamość narodową, swój naród-imperium.

W opinii Dugina Ukraina jako suwerenne państwo europejskie nie ma prawa do istnienia. Jego zdaniem nazwa tego kraju pochodzi od słowa „peryferie” i oznacza terytorium przygraniczne Rosji. W związku z tym język ukraiński i kultura ukraińska nie są odrębne od języka rosyjskiego i rosyjskiej kultury, dlatego Ukraina nie musi posiadać geopolitycznej samodzielności. Nie do przyjęcia jest uzależnienie Ukrainy od Zachodu, gdyż mogłoby doprowadzić do problemów geopolitycznych dla Federacji Rosyjskiej. Istnienie jednolitej Ukrainy jest dla strony rosyjskiej nieakceptowalne, powinna ona być podzielona na kilka rejonów: Krym, Ukraina Wschodnia, Ukraina Centralna i Ukraina Zachodnia. W świetle ideologii Dugina Ukraina Wschodnia (na której skupiono uwagę w ramach niniejszego artykułu) to obszary od Czernihowa do Morza Azowskiego. Terytorium to zamieszkują Małorusi, którzy stanowią część państwowotwórczego narodu Imperium Rosyjskiego, co oznacza, że Ukraina Wschodnia jest związanym z Rosją kulturowo, religijnie, historycznie i etnicznie. Według Dugina

⁵ Terytorium tymczasowo okupowane – część uznanego międzynarodowo terytorium Ukrainy, która nie znajduje się pod faktyczną kontrolą władz ukraińskich w wyniku okupacji przez Federację Rosyjską.

mieszkańcy wschodnich terenów nigdy nie zaakceptowali sponsorowanego przez Zachód nazizmu, który rozwijał się w Centralnej i Zachodniej Ukrainie, dlatego zadaniem Rosji jest zniszczenie państwa ukraińskiego zbudowanego przez skrajnych prozachodnich nacjonalistów. Ponadto ważne jest, aby Federacja Rosyjska zapoczątkowała nowy cykl integrowania Małorusów w jeden naród z Wielkorusami [Дугин 2022].

Wynika z tego, że okupacja i pseudoreferendum na terenie obwodu zaporoskiego mają istotne znaczenie dla rządu i obywateli Rosji, którzy systematycznie zmierzają do zbudowania „Nowego Imperium”, w którego skład wejdą różne narody, kultury, religie i regiony. Główną misją Rosjan jako „narodu bożego” jest propagowanie rosyjskiego typu światopoglądu określanego jako „ruski mir”, który ma się stać najważniejszą podstawą ideową narodów żyjących wokół Federacji Rosyjskiej.

Główne tezy propagandowe

Na potrzeby niniejszego artykułu przeanalizowano łącznie 1026 tekstów z telegramowego kanału czasopisma „Zaporoskij Viestnik”, które ukazały się tam w okresie od 8 sierpnia do 23 września 2022 roku. Wyniki badań zostały ujęte w tabeli 1.

Tabela 1. Główne tematy pojawiające się na telegramowym kanale „Zaporoskij Viestnik” w badanym okresie (w %)

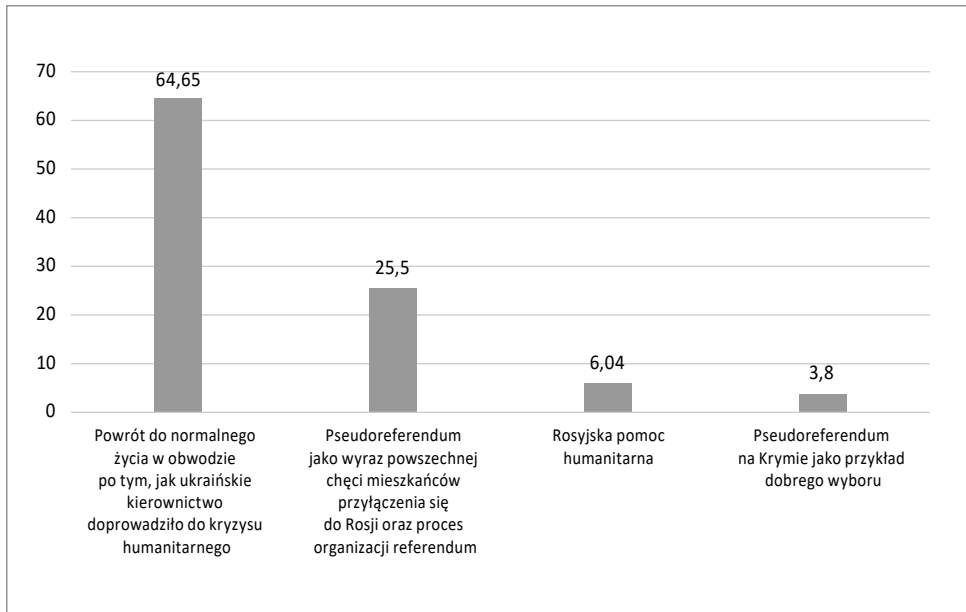
Tematyka	Częstotliwość występowania (w %)
Teksty dotyczące pseudoreferendum	43,57
Teksty dotyczące Sił Zbrojnych Ukrainy	26,41
Teksty dotyczące Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej	8,00
Teksty dotyczące Ukrainy jako państwa nazistowskiego/faszystowskiego	5,75
Inne	16,27

Źródło: opracowanie własne.

Opierając się na powyższych wynikach, można stwierdzić, że najczęściej pojawiającym się tematem na telegramowym kanale „Zaporoskij Viestnik” w badanym okresie było pseudoreferendum, co ilustruje wykres 1.

Najważniejszym wątkiem dotyczącym pseudoreferendum był powrót do „normalnego życia w obwodzie”. Pojawiające się teksty miały charakter informacyjny, ich celem było pokazanie odbiorcom, jak zmienił się obwód po zajęciu przez Rosję. Eksponowano naprawę i budowę dróg, remonty publicznych żłobków i szkół, kompleksowe wsparcie dla rolników, dotacje dla mieszkańców oraz wysokie pensje dla emerytów. Zaznaczano, że po przeprowadzeniu pseudoreferendum mieszkańcy będą mogli prowadzić normalne i spokojne życie, a Federacja Rosyjska będzie pomagać w odbudowie obwodu po kryzysie gospodarczym, ekonomicznym i społecznym, do którego doprowadził rząd Ukrainy. Należy zaznaczyć, że wydźwięk tekstów prasowych dotyczących podejmowanej tematyki był aprobatywny, co oznacza, że opisywane wydarzenia były przedstawiane w pozytywnym świetle.

Wykres 1. Tematyka tekstów dotyczących pseudoreferendum pojawiających się na telegramowym kanale „Zaporoskij Viestnik” w badanym okresie (w %)

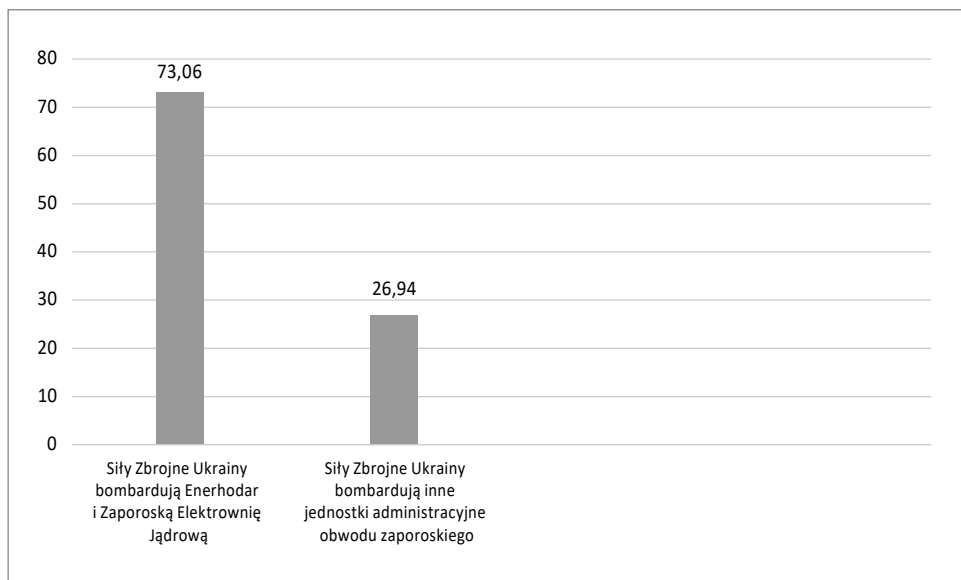
Źródło: opracowanie własne.

Nie mniej interesujący był temat pseudoreferendum mającego być wyrazem powszechnej chęci przyłączenia się do Rosji. Na telegramowym kanale publikowano liczne historie o mieszkańcach obwodu czekających z niecierpliwością na dzień wyborów. Dość często pojawiały się także teksty o ludziach uciekających na okupowane terytorium od „ukraińskich faszystów” w celu otrzymania obywatelstwa rosyjskiego poprzez m.in. głosowanie w pseudoreferendum. Chęć przyłączenia obwodu zaporoskiego do Federacji Rosyjskiej była tłumaczona tym, że osoby tam zamieszkujące czują się zmęczone „nazistowskimi” rządami Ukrainy, a ponadto pielęgnują więź z narodem rosyjskim i czują się częścią Federacji Rosyjskiej tak jak za czasów ZSRR. Charakter badanych tekstów tego typu można opisać jako aprobatywny.

Wydźwięk tekstów dotyczących rosyjskiej pomocy humanitarnej również był aprobatywny. Podkreślano, że Rosja ratuje obwód zaporoski przed obejmującym każdą dziedzinę życia kryzysem, za który należy obwiniać ukraiński „nazistowski” rząd.

Ostatni temat, pojawiający się rzadziej niż wymienione wcześniej, dotyczył aneksji Krymu w 2014 roku. Teksty o Krymie służyły za przykłady tego, jak będzie się rozwijał obwód zaporoski po pseudoreferendum. Nielegalne przyłączenie półwyspu było przedstawiane jako jedynie właściwy kierunek rozwoju, dzięki któremu Krym został uratowany od ukraińskich „nazistów”. Propagandowy wymiar analizowanych tekstów ilustruje wykres 2.

Wykres 2. Tematyka tekstów dotyczących Sił Zbrojnych Ukrainy pojawiających się na telegramowym kanale „Zaporoskij Viestnik” w badanym okresie (w %)

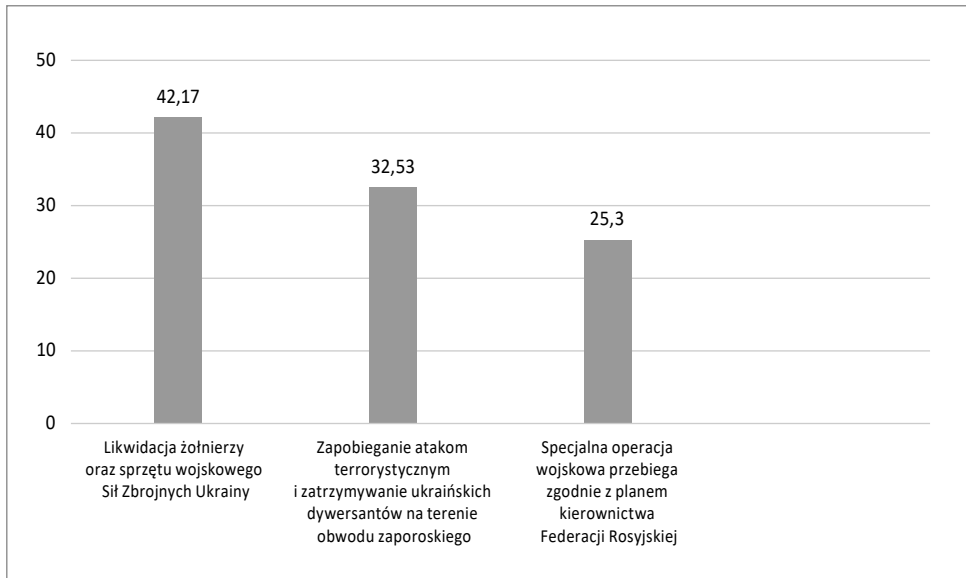

Źródło: opracowanie własne.

Emocjonalnie nacechowane teksty dotyczące Sił Zbrojnych Ukrainy można scharakteryzować jako jednoznacznie krytyczne, przedstawiające wydarzenia w negatywnym świetle. Najwięcej uwagi poświęcano w nich miastu Enerhodar i Zaporoskiej Elektrowni Jądrowej, znajdujących się pod rosyjską okupacją od początku marca 2022 roku. W publikowanych materiałach Siły Zbrojne Ukrainy przedstawiane były jako nazistowsko-terrorystyczne ugrupowanie mające na celu zniszczenie Zaporoskiej Elektrowni Jądrowej, co z kolei miało doprowadzić do katastrofy atomowej. Ponadto treści zamieszczane na analizowanym kanale telegramowym miały na celu przekonanie odbiorców o atakach terrorystycznych Sił Zbrojnych Ukrainy w celu mordowania mieszkańców obwodu zaporoskiego oraz niszczenia struktury politycznej i gospodarczej, sformowanej po zajęciu tego terytorium przez Rosję. Ilustruje to wykres 3.

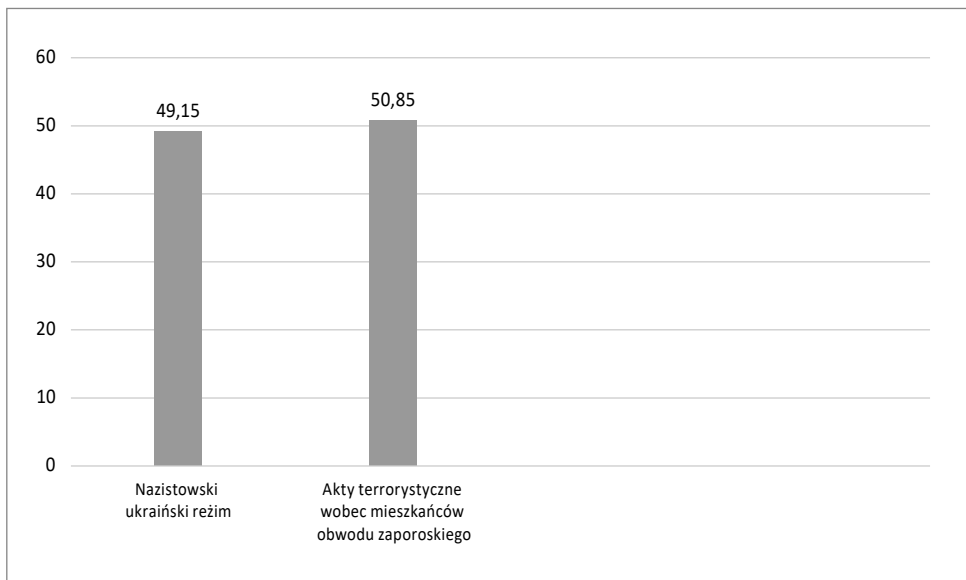
Siły Zbrojne Federacji Rosyjskiej były przedstawiane jako bohaterowie „specjalnej operacji wojskowej” mającej na celu walkę z nazistowskimi, faszystowskimi i terrorystycznymi Siłami Zbrojnymi Ukrainy. Dość często w badanym okresie pojawiały się teksty o „denazyfikacji” ukraińskich „nazistów” i „terrorystów” zamieszkujących obwód zaporoski, jednakże główną misją żołnierzy rosyjskich miało być zabezpieczenie pokojowego życia mieszkańców obwodu zaporoskiego jako jednostki administracyjnej Federacji Rosyjskiej. W ten właśnie sposób tłumaczony był każdy atak raketowy na miasta ukraińskie. Więcej szczegółów ilustruje wykres 4.

Wykres 3. Tematyka tekstów dotyczących Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej pojawiających się na telegramowym kanale „Zaporoskij Viestnik” w badanym okresie (w %)

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 4. Tematyka tekstów dotyczących Ukrainy jako państwa nazistowskiego/faszystowskiego pojawiających się na telegramowym kanale „Zaporoskij Viestnik” w badanym okresie (w %)

Źródło: opracowanie własne.

Chociaż temat dotyczący Ukrainy jako państwa nazistowskiego/faszystowskiego pojawiał się na badanym kanale telegramowym rzadziej od innych, pozostawał bardzo ważnym elementem przekazu propagandowego. Należy zaznaczyć, że w analizowanych tekstach pojęcia „nazista”, „faszysta” i „terrorysta” były używane jako synonimy wyrażen „Siły Zbrojne Ukrainy”, „rząd ukraiński” czy „Ukraińcy”. Działania ukraińskich partyzantów wobec jednostek władzy okupacyjnej były przedstawiane jako akty terrorystyczne przeszkadzające mieszkańcom obwodu w dołączeniu do Federacji Rosyjskiej.

Należy również zwrócić uwagę na teksty informujące o deportowaniu Ukraińców oskarżonych o „działalność antyrosyjską” z okupowanych terytoriów, mające na celu zastraszenie mieszkańców obwodu zaporoskiego. Na telegramowym kanale promowane są chatboty, przy użyciu których można zgłosić informacje dotyczące „ukraińskich partyzantów”, czyli w zasadzie wszystkich Ukraińców.

Podsumowanie

Adam Ellick, Adam Westbrook i JonahKesse [2018] przedstawili przydatny do celów niniejszego artykułu schemat kreowania oraz rozpowszechniania fake newsów przez rosyjskiej media w 2018 roku. Schemat ten jest dość prosty, składa się z siedmiu etapów:

1. Znalezienie w społeczności docelowego miejsca tzw. utraty łączności.
2. Tworzenie fałszywych lub zmanipulowanych informacji na temat omawianego zagadnienia.
3. Dodawanie informacji zgodnych z prawdą do wytworzonych treści.
4. Znalezienie nadawcy do dystrybucji treści.
5. Znalezienie publiczności, która będzie bezmyślnie odbierać treści, nie sprawdzając źródeł, z których one pochodzą.
6. Zaprzeczanie prawdziwym informacjom.
7. Powtarzanie tych samych treści w celu kształtowania postaw odbiorców zgodnie z intencją nadawcy.

Na początek rosyjscy okupanci musieli utworzyć tzw. miejsca utraty łączności. Na podstawie dotychczasowych obserwacji z całą pewnością można stwierdzić, że zrobili to poprzez uniemożliwienie mieszkańcom obwodu zaporoskiego korzystania z ukraińskich usług mobilnych i internetowych. Na kolejnym etapie wybrano nadawcę do dystrybucji treści, którym zostało czasopismo „Zaporoskij Viestnik”. Właśnie dlatego w przestrzeni publicznej nie umieszczano na jego temat żadnych informacji.

Następnie zaczął się proces tworzenia fałszywych lub zmanipulowanych informacji na wybrane tematy. Nie ulega wątpliwości, że rosyjska propaganda dość często dodaje do przekazywanych treści informacje zgodne z prawdą. Przykładowo, analizowany kanał telegramowy poprzez publikowanie tekstów dotyczących wymienionych powyżej zagadnień miał na celu przekonanie odbiorców, że proces aneksji obwodu zaporoskiego jest nieodwracalny, a mieszkańcy powinni zaprzestać stawiania oporu okupantom rosyjskim, ponieważ „Rosja będzie tutaj na zawsze”. Także zamieszczane treści miały nakłaniać do myśli, że Ukraińcy zostali pozostawieni w trudnej

sytuacji bez niezbędnego wsparcia, ponieważ rząd ukraiński uznał za bezsensowne kierowanie pomocy humanitarnej do osób na terytoriach okupowanych. Kolejny etap rozpowszechniania materiałów propagandowych polegał na ciągłym powtarzaniu wcześniej wytworzonych treści w celu kształtowania postaw odbiorców zgodnych z intencją nadawcy.

Nie ulega wątpliwości, że w zaistniałych warunkach to na Ukraińców z okupowanych terytoriów miały oddziaływać treści propagandowe zamieszczane na kanale telegramowym czasopisma „Zaporoskij Viestnik”. Z tego powodu w analizowanych artykułach często zamieszczano tzw. sondaże, w których mieszkańcy obwodu zaporoskiego jednogłośnie potwierdzali chęć przyłączenia się do Federacji Rosyjskiej.

W rzeczywistości sytuacja w obwodzie zaporoskim wcale nie wyglądała tak, jak to zostało przedstawione na przeanalizowanym kanale telegramowym. Rosyjscy okupanci celowo inicjowali kryzys humanitarny poprzez m.in. zamykanie szpitali i aptek oraz zakaz wwożenia produktów pierwszej potrzeby na teren okupowanego obwodu, co spowodowało pogorszenie warunków życia. Ponadto ciągłe represje wobec mieszkańców prowadziły do trwałej obawy o własne życie [В окупованому Енергодарі... 2022]. Oznacza to, że nie należy uważać za prawdziwe wypowiedzi mieszkańców obwodu o poparciu działalności Federacji Rosyjskiej, ponieważ ludzie nie mieli prawa do wolności wypowiedzi i mogli być torturowani za niepoprawne „antyrosyjskie” poglądy.

Bibliografia

- Ellick Adam, Westbrook Adam, Kesse Jonah. 2018. *The seven commandments of fake news*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/video/opinion/100000006188102/what-is-pizzagate.html> (dostęp: 10 stycznia 2023).
- Michalczyk Stanisław. *Uwagi o analizie zawartości mediów*. 2009. „Rocznik Prasoznawczy” (3): 95–109.
- Paul Christopher, Matthews Miriam. 2016. *The Russian „firehose of falsehood” propaganda model. Why it might work and options to counter it*. RAND. <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html> (dostęp: 10 stycznia 2023).
- Zubczenko O.S., Nikolajew V.A. 2010. *Запорізька область*. W: *Енциклопедія Сучасної України*, t. 10, I.M. Dziuba et al. (red.). Kijów: Instytut Badań Encyklopedycznych Narodowej Akademii Nauk Ukrainy. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=15424 (dostęp: 10 stycznia 2023).
- В окупованому Енергодарі загарбники розпочали підготовку до депортації Українців*. 2022. Forpost. <https://forpost.media/novosti/v-okupovanomu-enerhodari-zaharbnyky-rozpochaly-pidhotovku-do-deportatsii-ukraintsiv.html> (dostęp: 10 stycznia 2023).
- Дугин Александр. 2000. *Основы геополитики*. Москва: Арктогея-центр.
- Дугин Александр. 2022. *Гвоздь в крышку гроба укронацизма. Александр Дугин раскрыл, кто такие украинцы*. Царьград. https://tsargrad.tv/articles/gvozd-v-kryshku-groba-ukronacizma-aleksandr-dugin-raskryl-kto-takie-ukraincy-2_509841 (dostęp: 10 stycznia 2023).
- „За ТВ, радіо, референдум”. *Хто створює пропаганду на окупованій Запоріжчині*. 2022. Інформаційна агенція „Центр журналістських розслідувань”. <https://investigator.org.ua/ua/publication/246059/> (dostęp: 10 stycznia 2023).

- Колабораційна „влада” Запорізької області оголосила про підготовку до референдуму для „возз'єднання з Росією”. 2022. Суспільне Новини. <https://suspilne.media/268999-kolaboracijna-vlada-zaporizkoi-oblasti-ogolosila-pro-pidgotovku-do-referendumu-dla-vozzednanna-z-rosieiu/> (dostęp: 10 stycznia 2023).
- Олександр Старух розповів про Ситуацію у Запорізькій області. 2022. Запорізька Обласна Державна Адміністрація. <https://www.zoda.gov.ua/news/62629/oleksandr-staruh-rozproviv-pro-situatsiju-u-zaporizkiy-oblasti.html> (dostęp: 10 stycznia 2023).
- Печерський Антон. 2022. Російські окупанти посилюють роботу „іпсошників”. Як не стати легкою мішенню. Армія Inform. <https://armyinform.com.ua/2022/05/30/rosijski-okupanty-posylyuyut-robotu-ipsoshnykiv-yak-ne-staty-legkoju-mishennyu/> (dostęp: 10 stycznia 2023).
- Референдум в Запорожской области состоялся, заявил глава ВГА Балицкий. 2022. РИА Новости. <https://ria.ru/20220927/referendum-1819734414.html> (dostęp: 10 stycznia 2023).
- Янковський Олександр. 2022. „Життя через VPN”. Як Росія „відрізає” від України окуповану частину півдня, блокуючи зв'язок. Radio Svoboda. <https://www.radio-svoboda.org/a/novyny-pryazovya-okupatsiya-pivden-mobilnyy-zv-yazok-internet/31984153.html> (dostęp: 10 stycznia 2023).

The main themes of Russian propaganda in the occupied Zaporizhzhia region before the pseudo-referendum

Abstract

As of the end of February 2022, the Zaporizhzhia region is 70 per cent occupied. In an attempt to hold on to the occupied territory, the Russians have begun preparations for a referendum on the annexation of the Zaporizhzhia region to the Russian Federation. The article presents the main propaganda themes disseminated before the pseudo-referendum in the official telegram channel of the Russian propaganda newspaper „Zaporozhskiy Viestnik”. Furthermore, the article describes the ideological basis of Russian propaganda and the process of disseminating propaganda content and creating an alternative picture of reality in the occupied territories.

Keywords: propaganda, pseudo-referendum, Russia, Telegram, Ukraine, war, Zaporizhzhia Oblast